

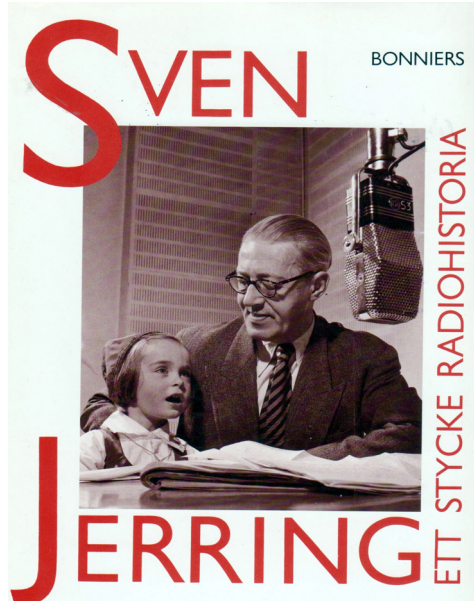
Profiler och program ur gamla radioapparater

Det blev en början med egna minnen från pojkåren, de första upplevelserna av mediet radio.

Bengt hade hört dåvarande Malmö Radioorkester spela och låtsats dirigera den. Orkesterledaren hette Wollmar Sandell (1917-1994). Ett antal år senare inträdde Bengt som radiomedarbetare och fick hälsa på blivande arbetskamrater. En av dem var en mycket vänlig man, som presenterade sig som just Wollmar Sandell. För radiolyssnarna blev han välkänd för programmet "Wollmar Sandell leker på piano" med gamla godingar t.ex. "Ur Moster Augustas pianoalbum".

Min egen första upplevelse var att jag en dag satt ensam hemma och läste läxor med radion på. Ur den hördes en farbror knäppa på luta och börja sjunga. Jag hörde texten och upplevde den som en film, en livlig skildring av hur roligt de gamla asagudarna kunde ha det i Valhall med valkyrior och stånkor skummande av mjöd. Det var Ulf Peder Olrog (1919-1972) som sjöng och jag satt där och bara skrattade åt de bilder som han förmedlade. "Upp och hoppa Tor, slå på trumman bror, ~~det är dans här i Valhall i natt, slå i mera mjöd det får bli min död, men se där är ju Idun min~~"

Bengt Roslund och Per Ragnarson har varit kolleger i etermedia och under några år även grannar i Käglinge med en fin gemenskap. Per sammanfattar kvällens berättelser om berättelser och minnen från radions första årtionden.

skatt... ”. Drygt 25 år senare skulle jag sitta i programrådsmöten med honom på radion i Stockholm, men då var han inte alltid så rolig som jag trodde att han skulle vara. Men vi var överens Bengt och jag om att profiler och röster trädde fram ur de gamla apparaterna och att de och deras program är minnesvärda idag, när man kanske mest har radion på eller proppar i öronen.

Radiodebuten

Allra först redan 1920-1921 var Malmö med den unge radioamatören Herbert Mårtensson ((1904-1964)), paraplyhandlarens påg Herbert, som blev ”Paraply-Mårten”. Han sprang omkring på slätten norr om Malmö, åt Lomma till, och fångade radiovågor. Han samarbetade med en annan entusiast, ingen mindre än dåvarande kyrkoherden i Skurup. Och snart hade Herbert en egen studio på Rundelsgatan 27. Prästen som borde vara mest intresserad av vertikala kommunikationer, kan man tycka, kunde kanske försvara sitt radiointresse med framtidsvisioner av hur radion med morgonandakter och gudstjänster skulle kunna nå varje stuga i hela vårt långa land. Så blev det. Vi mindes Gunnar Dahmén (1909-2000), radioprästen som utvecklade radiokyrcan. ”Paraply-Mårtens” grejor hamnade i Malmös tekniska museum.

Näktergalet

Malmö var tidigt med mikrofon utanför en studio. Det som då sändes var en sångare, en näktergal i Kungsparken!

Efter den först anställde hallåaren i Malmö, Adolf Anderberg (1885-1968) kom en annan litteraturvetare, stockholmaren Gunnar Ollén (1913-2014), som vi båda är imponerade av. Han byggde både radio- och TV-hus och fyllde dem med medarbetare och programidéer.

Det var inte alltid populärt i Stockholm, säkert inte att han tog filmer med på färjan och sände skånska program från studio i Köpenhamn. Det var hans sätt att börja med det som skulle bli stort, TV från Malmö med bl.a. Bengt Roslund som producent.

En bildsvit i PowerPoint kunde väcka nostalgiska känslor kring musik, som t.ex. Harry Arnolds (1920-1971) orkester från danspalatset Amiralen, Frukostklubben, Karusellen med den sjungande bandyspelaren Gösta ”Snoddas” Nordgren (1926-1981) en lördagskväll 1950 – det största genomslaget för något radioprogram. Hela Sverige mötte sedan ”Snoddas” folkparkerna runt.

Program och profiler

Några fler program- och profilminnen som vi delade där framme på podiet i Kunningården, Bengt och jag:

I skolan fick jag lära mig att det var Guglielmo Marconi (1874-1937) som uppfann radion trots att det var ifrågasatt redan från början i en patentstrid. När det hände, föddes Sven Jonsson, som blev radions genom tiderna största profil, då med namnet Sven Jerring (1895-1979) mest kallad ”Farbror Sven”. Via långköraren ”Barnens Brevlåda” blev han en vän till generationer barn. Han var med i den lilla skaran av pionjärer på Kungsgatan 8 och han var främst i ledet med att komma ut med mikrofoner, t.ex. Vasaloppet, fotbollsmatcher och kungajubileer.

Lars Madsén (1904-1974) och Olof Forsén (1898-1967) var gärna ute med mikrofoner och träffade folk i deras vardag. Lars underlät inte att påpeka att man med förmånen att få sända radio skulle veta att man var gäst i folks vardagsrum. Dessutom kunde det vara nyttigt att begrunda att lyssnarna har hand om avstängningsknappen. I en tid då man kan få både runda ord och svordomar sig till livs vid köksbordet, förstår man att det inte finns någon sådan undervisare längre.

Sten Bergman (1895-1975) var forskningsresanden som fångade lyssnarna med en ganska knastertorr röst, Bertil Ugglå (1890-1945) var kaptenen som fick svenska folket att göra morgongymnastik framför radioapparaterna, Thore Ehrling (1912-1994) och Sune Waldimir (1907-1967) var kapellmästarna som fick folk att dansa tryckare i köket eller var de nu hade plats, Gunnar Helén (1918-2002) radioreportern som längs Kungsgatan i Stockholm på självaste

fredsdagen 1945 öppnade för radions egna nyhetsprogram och så småningom blev partiledare och landshövding, Lennart Hyland (1919-1993) med Karusellen och sportreportagen ("den gliider in i mååål!"), Kjell Stensson (1917-1990), den skämtsamme radioteknikern som matchade t.ex. Astrid Lindgren i "På minuten" och var mycket mera noggrann med hur ljud skulle presenteras än man är idag, Leif "Smoke Rings" Andersson (1925-1999), den hessa rösten från Malmö som tog sändningsrekordet från Barnens Brevlåda (den 14 november 1999, tre dagar före sin död, slog han Sven Jerrings tidigare radiorekord med det 1786:e "Smoke Rings"), Gösta Knutsson (1908-1973), Uppsala-magistern som satte frön till senare tiders många frågeprogram inte minst i TV, Torsten Ehrenmark (1919-1985), journalisten som i många år avslutade "Sommar, sommar"-programmen, Nils Linnman (1915-2002), naturskildraren som blev en av många med alkoholproblem inom radio och TV och sedan blev en nykter stödperson under en mera vaksam radioledning, Kurt Andersson (1907-1966), vars röst från Ungern-krisen 1956 dröjt kvar i mångas minnen liksom London-korrespondenten Alf Martin (1897-1985), och många fler därtill. Ja, det var mansdominerat och det kom några folkstormar, när man hörde en kvinna hallåa eller läsa nyheter.

Radioaktivt i Käglinge

Herbert Söderström (1930-2002) var vår granne i Käglinge under några år på 1970-talet och blev en av nydanarna med en skarpare intervjuteknik även gentemot högt uppsatta personer. Gamla Radiotjänst hade varit alltför högaktningfullt. Med Herbert spelade vi amatörmusik i "Oxie Härads Orkester" under några roliga år. Han visade Bengt Roslund på möjligheten att köpa grannhuset vid Mergelgravsgången i Käglinge.

Vi kunde den här berättarkvällen bjuda på musik och röster från skivor som inhandlats från Sveriges Radios arkiv. Den blev väl lite nostalgisk, men radions debut via kristallmottagare nyårsdagen 1925 var en mycket större händelse i det blivande "Folkhemmet" än TV-starten i mitten av 1950-talet. Ett tidigt lyssnarbrev från 1922 bevisar. Håll till godo!

Per Ragnarson

Kvällens bild: Kjell Wihlborg

Till Svenska Dagbladet!

Också ett
Radiominne

Vi fick vår första radio julafton
1925. Juldagsmorgon ville jag
höra julottan och som radion
stod på min mabas matbords
beröp jag mig till honom, jag blev
emellertid lite "förbröjd" så,
när jag beröpte på radion var
mässan tydligen nästan slut,
för de första orden jag hörde var:
"Herren välsigne eder!"
Mr. R.